

Porodní bolesti medicínské

Zacházení se zdravím má v přítomné době, kdy se náboženská dimenze z našich životů vytrácí, přidech až svátostného konání. Jako do všech živých náboženství se však i do medicíny v praxi vkrádá také **moc a byznys**.

STANISLAV KOMÁREK
biolog a filozof

Je vždy půvabné, když soudy vynesou ve dvou protichůdných kauzách zcela podobné rozsudky. Podobně jako v Havlíčkově *Křtu svatého Vladimíra* jsou bůh Perun i bezbožný novinař odsouzeni ke stejnému trestu smýkání koňmi „kvůli nestrannosti“. Za pravdu u nás bylo dáno i zdravotnickému zařízení, které žalovalo porodní asistentku Ivanu Kónigsmarkovou kvůli neoprávněnému vedení domácího porodu, i matce, která byla po domácím porodu násilím odvezena do nemocnice, a zažalovala proto lékaře.

Ti ovšem odmítají, že by udělali chybu, a dál trvají na tom, že uznají-li to za nezbytné, budou i napříště „jednat v zájmu dětí“ bez ohledu na rodiče. Potíž je zjevně v tom, že dnešní instituce se bojí rizika, že by se s nimi někdy někdo mohl kvůli něčemu soudit. Stojí v tomto ohledu za povšimnutí, že i žaloba na onu porodní asistentku nepřišla od rodičů dítěte, ale od zdravotnického zařízení. Je to jev, který stojí za širší zamyšlení.

O tempora, o mores

Není mým cílem moderní medicínu „nasazovat psí hlavu“, neboť její dovednosti a úspěchy jsou zcela mimo diskusi – kdo jednou viděl účinek antibiotik na bakteriální onemocnění, psychofarmak na schizofreniky či umně znovusešití mladíka havarovaného na motorce, zajisté to nebude popírat. To, co je ale na novověké medicíně nejvíce fascinující, je její dosud nejsilnější osvobození od kontextu – kortikoid účinkuje na dobré i zlé, víceméně nezávisle na osobě předepisujícího či lékárníka, postavení hvězd či povaze doby. Proto je také nejučinnější ve své nejinvazivnější formě – chirurgii.

Takto se také odvíjí prestiž jejich jednotlivých oborů. Kardiologové či transplantátoři jsou hrdiny dne, zatímco řekněme dermatolog se stěží dostane do zorného pole veřejnosti – to zase až psychoanalytik, provádějící zákroky v hlubinách jiného typu. Je paradoxní, že je zde často snazší vyměnit srdeční chlopu, než si poradit s některým tvrdší ekzémem. To, co je na pováženo, jsou mocenské nároky, které tato umění oplétají, i nepřiznaná relativní bezradnost tváří v tvář některým případům.

Moderní medicína musí v komerčně otevřených dobách své pacienty „lovit“ – při každé prohlídce se najde něco, co stojí za další sledování, zdravý jedinec je jen synonymem pro nedbale vyšetřeného

Tak jako hlásala církev zásadu *Nulla salus extra ecclesiam* (mimo církve není spásy), vidí medicínsko-průmyslový komplex svět maximou *Nulla sanatio extra medicinam* (mimo medicínu není uzdravení), přičemž sám určuje, co medicínou je a co nikoli. Je ovšem otázkou, do jaké míry jeho služby přispívají k skutečnému prodloužení průměrného lidského života našich dnů. Lze to odhadnout tak v nejlepším případě na deset let, neboť se obecně podceňuje vliv takových jevů, jako je odpadnutí těžké tělesné práce, výrazné zlepšení výživy, bydlení a dalších faktorů.

Zijeme v jistém smyslu v bezprecedentní době, kdy se většina lidí dožívá své víceméně plné životní expektance, což v minulosti nikdy nebylo. Problémy, které dnes „medicínská reformace“ řeší, jsou až do neuvěřitelných detailů podobné reformaci církevní. Základním problémem je nahromadění a arogance moci, která zbytek společnosti, „laiky“, infantilizuje a monopolně ovládá, nejlépe sama vědouce, co je jim ku prospěchu a co ke škodě, asi tak, jako to vědí rodiče u předškolních dětí.

Ta touha si „zaoperovat“... Hieronymus Bosch – Odstraňování kamene šílenství, olej na desce, 1475-1480

FOTO GETTY IMAGES

Není vůbec náhodou, že největší zájem o rozmanité celostní a alternativní směry v medicíně projevují lidé vzdělaní, zatímco prostší část obyvatelstva s důvěrou očekává spásnou pilulku či řez. Tím větším jhem je pro probudělé části národa takový fenomén, jako všeobecné povinné zdravotní pojištění u medicínsko-průmyslového komplexu a potupná nutnost formální návštěvy lékaře se zaplacením do všech příslušných osidel, chceme-li s rýmou či lehkou chřipkou zůstat pár dní z práce doma. Je těžké si nevzpomenout na feudální závislosti, kdy byl nevolník povinen odebrat měsíčně tolik a tolik věder piva z panského pivovaru a ženit se směle jen s povolením vrchnosti. V tomto směru je třeba vidět medicínsko-průmyslový komplex jako integrální součást sociálního státu, jehož málo přiznávanými cíli je také přeměna většiny populace v přerostlé děti a její uvedení do závislosti na centrální mašinerii, podobně jako se slepice průmyslové éry už rovněž neobejdou bez umělých lžních, klimatizovaných hal a mísíren krmiv.

I moderní medicína musí v komerčně otevřených dobách své pacienty „lovit“ a udržovat – při každé preventivní prohlídce se najde něco, co stojí za další sledování, zdravý jedinec je jen synonymem pro nedbale vyšetřeného. Často pak dochází, byť mimovolně, i k jejich poškozování, ať už podvědomou touhou si „zaoperovat“ či přehnanými preventivními opatřeními – takto, většinou jen mírně, iatrogeně poškození pacienti jsou pak už k medicínsko-průmyslovému komplexu vázáni doživotně – i vlka, původně samostatného, je třeba soustředěnou práci upravit do podoby maltézského pinče, aby nám oddané lžal ruku. Není vůbec náhodou, že právě difilní pacienti na sebe přitahují obzvláště špatné lékaře a tím se jejich postavení dále zhoršuje. V roce 2003 byl téměř každý čtvrtý občan České republiky alespoň jednou hospitalizován, celkem se jednalo o 2 300 000 osob!

Přebujení rozmanitých vyšetření, odpovídající „principu předběžné opatrnosti“ a rovněž umělé udržování starců na okraji hrobu technickými prostředky po dlouhá období při životě jsou dány mimo jiné i strachem ze žalob pozulávaných z odborné chyby a jejich stížnostem, že medicína „neudělala dost“.

Tato okolnost, ve Spojených státech přebujela do oblundných rozměrů, je jedním z příznaků doby neschopné akceptovat, že všeho je do času a nikdo není neomylný – kromě zcela patologických případů se zřídka vyskytne lékař, jemuž by vyléčení pacienta a dobrá odborná pověst alespoň poněkud neležely na srdci a který by činil záměrně opak. U soudního vyrovnávání všech životních frustrací si nelze nevzpomenout na poměry na některých amerických univerzitách, kde si studenti od svých přítelkyň před každým pohlavním aktem vyžadují písemný souhlas ze strachu před právními komplikacemi – o tempora, o mores!

Spas své tělo

Oproti časté domněnce není cílem medicínsko-průmyslového komplexu zisk, ale primárně moc, byť vyjádřením moci peníze často jsou. I v církevních dějinách se mnohdy zdálo, že cílem je jenom vyběhání desátek – jako jakési povinné transcendentální pojištění – ale nikdy tomu tak nebylo zcela. Holá moc a společenská vylučnost jsou vysoko nad plným měšcem.

Dojmem zacházení s desetiletými dětmi působí středoevropský zákaz prodeje většiny léků mimo předpis. V Turecku, zemi s mnohem menší úrovní vzdělanosti, lze koupit v lékárně cokoli, a Turecko přesto vzkvátá. Jak by asi občané reagovali na všeobecnou ekonomickou péči, kdy by všechna vydání přes 500 Kč revidoval diplomovaný ekonom a tu zakázal, tu povolil, tu pokáral, tu doporučil? Vlastnoručně si dávkovat v podstatě neškodný penicilin je občanu zakázáno, uzavřít hypo-

téku na dům za zcela vražedných okolností nikoliv.

Mocenské zasahování v oblasti farmak narazilo na podivné úskali v podobě homeopatie – pokud by někdo vlastnoručně nekoncepsované „vařil“ třeba analgetika, špatně by dopadl, zatímco není-li z hlediska novověké vědy v rozroku ani molekula účinné látky, nelze prodej dost dobře zakázat.

Středověkou a raně novověkou upadlou církevní praxí strašit věřící peklem a nástrahami ďablovými, jež je třeba bedlivě odhalovat v neustálé pozornosti a sebezapírání, kopíruje medicínsko-průmyslový komplex zcela pozoruhodnou formou. Zdravotnická osvěta, jdoucí v posledních desetiletích do absurdních detailů (viry, karcinogeny, cholesterol a lipidy číhají na každém kroku a v podstatě znechucují všechny smyslové radosti) a obava z jejich přítomnosti a téměř nezvratitelného účinku je zcela jistým zdrojem neuróz (málokdo si uvědomuje, že život je svou nejnižší podstatou záležitosť riskantní, nezdravá, nebezpečná a končící smrtí).

Plakáty, na nichž zvětšeným krvelačným oblundám kane z nečistého hypostomu, který si brousí na své oběti, odpuzující lymfa (varovaly před klíšovou encefalitidou a propagovaly drahou očkovací látku), které jsem kdysi viděl v Rakousku a nověji i u nás, předčily svou dryáčnickostí a citovým vydíráním zjevně i nehorší prodavače odpustků 15. století. Není asi náhodou, že nejčastěji léčenou fobií přítomné doby jsou přemrštěné obavy ze špíny a choroboplodných zárodků. Medicínsko-průmyslový komplex není celosvětově zcela centralizován, jako třeba katolická církev, ale poněkud rozvolněný, jako třeba církev protestantská či sunnitský islám, byť mezi rovnými jsou si někteří výrazně rovnější. Je velmi poučné podívat na něj a jeho úkony jako na instituci primárně náboženskou.

Už celý systém zasvěcování na lékařských fakultách je v mnoha aspektech vším

jiným než praktickou přípravou na budoucí povolání a má neobyčejně mnoho konzervativních a archaických rysů. Stačí se podívat na úvodní pitevní kurzy – lze si přestavit působilější začátek zasvěcení, nežli se sobě podobnými rozřezat několik lidských těl? Řada zkoušek je pak velice obtížná a neobyčejně náročná na paměť, daleko za hranice příští praktické použitelnosti.

Fatva doktorova

Velkou úlohu zde hraje tradice, přísné a přesné dodržování medicnských obřadů, postupů lege artis, jejichž nedodržení může mít pro lékaře v případě soudní žaloby neblahé následky (pak se nezkomá většinou nic jiného nežli právě, dodržel-li se tento předepsaný postup). Tzv. „doporučené postupy“ vydané vlivnými mezinárodními lékařskými asociacemi nápadně připomínají fatvy, nábožensko-právní nálezy vydávané významnými islámskými univerzitami.

Tato praxe pak vede k unifikaci celého systému, podobně jako třeba po tridentském koncilu probíhal v celém katolickém světě mešní obřad jednotně a lokálně, jakkoli kreativní klerik nemohl nic ponechat vlastní variační schopnosti. Tímto způsobem se potom ze systému vypuzují všichni samostatněji myslící jedinci a zbývají „administrátoři“, ať už zászvětní či časné spásy (systém tvorby diagnóz na základě sady kvantitativních laboratorních dat, ve vojenském slangu označitelny jako „blbovzdorný“, si intuice či samostatného myšlení příliš nežádá).

Církev od svých počátků zdůrazňovala, že svátosti neuděluje kněz, často slabý a chybný, ze své vlastní síly, nýbrž z mo-

Opatrovatelská moc, již si moderní medicína nárokuje, je pozoruhodná: Dávkovat si v podstatě neškodný penicilin je občanu zakázáno, ale uzavřít hypotéku na dům za zcela vražedných okolností nikoliv.

ci Bohem nepropůjčené (církevní interdikt, spojený s nepodáváním svátostí v dotčené oblasti, byl nesmírně mocnou zbraní, asi jako by dnes byl zákaz poskytování první pomoci – této zbraně ovšem medicínsko-průmyslový komplex neuznává, i úplných stávek spíše výjimčně, ale vzpomeňme si na heslo „nás exodus – váš exitus“). Podobně je tomu i s novodobým lékařem (na rozdíl od léčitele či třeba psychoanalytika), který neléčí vlastním charismatem a mocí, ale silou celého medicínsko-průmyslového komplexu, který třeba syntetizuje příslušný umělý hormon.

Tento úhel pohledu, zajisté odpovídající středověké církevní praxi i osvícenskému vrchnostenskému státu, zcela neguje úhelný kámen moderních západních demokracií, a sice představu, že jedinec je sám za sebe odpovědný a má svobodu i k tomu, konat věci pro sebe skutečně či domněle nevhodné či škodlivé.

Lékařská příručka církevních dějin

Je jistě otázkou, zda sčítáním hlasů nekompetentních amatérů se správně hledá nová vláda pro zemi, ještě víc mne však děsí představa, že vládu dosazuje grémium odborníků na politologii. Jednáme-li už tak, že občan pro některá rozhodnutí kompetentní je, nemůžeme mu tuto kompetenci upírat ve všech jiných, zejména týkajících se jeho samého. Domnívám se, že odpovědnost rodičů za děti se týká i způsobů jejich léčení, byť někdy může vést k větším kontroverzním – připustíme-li, že do oblasti rodiny může stát či medicína neomezeně zasahovat, je po společnosti západního typu.

Je paradoxem, že Čína, která demokratické principy tradičně příliš necení, je zcela benevolentní ve věci léčení – vychází z toho, že každý si zajisté z přepestřého spektra evropských i tradičních metod vybere pro sebe i své blízké to optimální. Reformace v medicíně začíná zcela podobně jako reformace v církvi – voláním po větší kompetenci poučených laiků, jejich svěřívanosti, vyzvání z železné nutnosti předepsaných institucí, možnosti plurality názorů a toleranci vůči nim, v budoucnu i po možnosti tvorby alternativních medicínsko-průmyslových komplexů a jejich skutečné odlučky od státu. Vysokým činovníkům medicíny pak lze doporučit ke studiu příručku církevních dějin.

Text vychází z autorovy knihy *Spasení těla – moc, nemoc a psychosomatika*